

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АНАЛІЗУ БЕЗПЕКИ РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

© 2014 ПРЕОБРАЖЕНСЬКА О. С.

УДК 339.5 (477)

Преображенська О. С.

Методичне забезпечення аналізу безпеки розвитку регіону

У статті розглянуто сталий розвиток регіонів як основу забезпечення економічних інтересів країни, проаналізовано зміст терміну «економічна безпека». Розглянуто регіональну компоненту економічної безпеки у її взаємозв'язку з концепцією сталого розвитку, представлено етапність діагностики економічної безпеки регіону. Проаналізовано основні складові економічної безпеки регіонів – інвестиційну та фінансову; індекс сталого розвитку у просторі трьох вимірів: економічного, екологічного та соціального. Визначено загрози, які здійснюють найбільший вплив на соціально-економічну ситуацію в країні – злочинність, корупція, соціальна нерівність, рівень безробіття. Наведено індикатори компоненти безпеки життя Харківської області. Визначено напрями подальших досліджень економічної безпеки регіону з використанням ринкових методів аналізу.

Ключові слова: методика, економічна безпека, сталий розвиток, індикатор, компонента

Рис.: 1. Табл.: 5. Формул: 1. Бібл.: 11.

Преображенська Олена Сергіївна – кандидат економічних наук, доцент, кафедра економічного аналізу, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця (ул. Фрунзе, 21, Харків, 61002, Україна)

Email: kvaso4ka@rambler.ru

УДК 339.5 (477)

UDC 339.5 (477)

Преображенская Е. С. Методическое обеспечение анализа безопасности развития региона

Preobrazhenska O. S. Methodological Support for Analysis of Resilience in Regional Development

В статье рассмотрено устойчивое развитие регионов как основа обеспечения экономических интересов страны, проанализировано содержание термина «экономическая безопасность». Рассмотрена региональная компонента экономической безопасности в ее взаимосвязи с концепцией устойчивого развития, представлена этапность диагностики экономической безопасности региона. Проанализированы основные составляющие экономической безопасности регионов – инвестиционная и финансовая; индекс устойчивого развития в разрезе трех измерений: экономического, экологического и социального. Определены угрозы, которые осуществляют наибольшее влияние на социально-экономическую ситуацию в стране – преступность, коррупция, социальное неравенство, уровень безработицы. Представлены компоненты безопасности жизни Харьковской области. Определены направления дальнейших исследований экономической безопасности региона с использованием рыночных методов анализа.

The article focuses on the sustainable development of regions as a basis for satisfaction of the economic interests of the country, analyzes the essence of the term «economic resilience». The regional constituent of the economic resilience was considered within the context of its interconnection with the sustainable development concept, and stages of diagnostics of the economic resilience of a region were described. The article also provides an analysis of the primary components of the economic resilience of regions, namely the investment and financial components, as well as the sustainable development index in terms of three dimensions: economic, ecological, and social ones. The study also identified the hazards which produce the most significant effect on the socioeconomic situation in the country – crime, corruption, social disparity, unemployment rates. The constituents of resilience in functioning of Kharkiv region were listed. Prospects for future research of the economic resilience of a region with application of the market analysis methods were determined.

Ключевые слова: методика, экономическая безопасность, устойчивое развитие, индикатор, компонента

Keywords: methodology, economic resilience, sustainable development, indicator, constituent

Рис.: 1. Табл.: 5. Формул: 1. Библ.: 11.

Pic.: 1. Tabl.: 5. Formulae: 1. Bibl.: 11.

Преображенская Елена Сергеевна – кандидат экономических наук, доцент, кафедра экономического анализа, Харьковский национальный экономический университет имени Семена Кузнеця (ул. Фрунзе, 21, Харьков, 61002, Украина)

Preobrazhenska Olena S. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Department of Economic Analysis, Kharkiv National University of Economics named after S. Kuznets (pr. Lenina, 9a, Kharkiv, 61166, Ukraine)

Email: kvaso4ka@rambler.ru

Email: kvaso4ka@rambler.ru

Питання забезпечення економічної безпеки України протягом тривалого часу є дуже важливими для подолання кризових явищ, формування гнучкості щодо адаптації до мінливих умов середовища, протидії великої кількості різнопланових загроз. Звичайно, основою забезпечення економічних інтересів країни є стійкий розвиток регіонів та створення сприятливих умов для своєчасного реагування на загрози регіонального рівня. Збільшення проблем забезпечення економічної безпеки регіонів обумовлюється такими зовнішніми та внутрішніми факторами, як інтенсифікація процесів урбанізації та глобалізації, поси-

лення конкурентної боротьби за доступ та використання ресурсів.

Дослідження змісту поняття економічної безпеки розвитку регіону, класифікації економічних загроз та підходів до оцінки рівня економічної безпеки держави висвітлені у працях таких вчених, як Л. Абалкін, В. Білоус, О. Бандурка, О. Барановський, І. Білько, В. Геєць, С. Глазев, Б. Грієр, В. Духов, М. Єрмошенко, Я. Жаліло, Б. Кваснюк, Т. Ковальчук, В. Манілов, Г. Маховські, С. Мердок, В. Мунтіян, Н. Нижник, Є. Олейников, Г. Пастернак-Таранушенко, С. Пирожков, К. Петрова, В. Сенчагов, Г. Ситник, А. Су-

хоруков, І. Червяков, В. Шлемко, В. Ярочкін та інших. Віддаючи належне науковим напрацюванням вчених, слід зазначити, що проблема пошуку нових підходів до оцінки безпеки розвитку регіону в умовах стрімких ринкових перетворень та обмеженості фінансових ресурсів потребує подальшого науково-практичного дослідження. Значною мірою це зумовлено трансформаційними процесами в Україні, спрямованими на наближення до європейських стандартів розвитку. Тому метою статті є вдосконалення методики оцінки та аналізу безпеки розвитку регіону.

Для розкриття сутності поняття безпеки розвитку регіону необхідно проаналізувати зміст терміну «економічна безпека». Економічна безпека є фундаментальною основою економічно ефективною держави в цілому. В економічній літературі відсутнє єдине визначення поняття економічної безпеки.

Економічна безпека регіону – сукупність взаємовпливу економічних інтересів і загроз, що забезпечують його стійке функціонування, конкурентоспроможність й самодостатність, а також сприяють підвищенню рівня і якості життя населення в контексті забезпечення національної економічної безпеки [1; 2].

Д. Буркальцева під економічною безпекою регіону розуміє такий стан економіки, що дає змогу забезпечити сталий соціально-економічний розвиток і базується на таких засадах: економічна незалежність, стійкість і стабільність розвитку, здатність до саморозвитку і прогресу [3].

Більшість дослідників характеризують економічну безпеку не тільки з позицій необхідності забезпечення стійкості економічної системи до впливу зовнішніх та внутрішніх загроз, але й вказують на наявність у цій системі безперервних процесів розвитку. Тому доцільно розглянути регіональну компоненту економічної безпеки у її взаємозв'язку з концепцією сталого розвитку.

В науковій літературі сталий розвиток визначають як гармонійний (рівномірний, збалансований) розвиток, процес змін з метою зміцнення нинішнього та майбутнього ресурсного потенціалу для забезпечення належної якості життя людей, при якому узгоджуються: експлуатація природних ресурсів, галузева структура інвестицій, орієнтація науково-технічного розвитку, розвиток особистості; інституційне середовище.

Для вивчення природи сталого розвитку регіону необхідно визначити його зміст з позиції руху на шляху до такого стану, який відповідає самій меті руху. У такому аспекті ефективний розвиток регіону залежить від успішної реалізації економічних інтересів регіону. Саме економічні інтереси є гарантом, базою для розвитку, оскільки тільки їх реалізація дає можливість досягти певні завдання діяльності, при чому результати таких досягнень виражаються якісними та кількісними вимірами. Отже, економічна безпека на регіональному рівні розглядається як стан економіки регіону в певний момент часу та як сукупність таких властивостей регіональної економічної системи, які забезпечують сталий економічний розвиток та досягнення інтересів регіону в межах національної економіки [3].

З метою запобігання кризових явищ та попередження загроз у країні необхідно безперервно здійснювати моніторинг стану економічної безпеки регіонів. Основою аналізу проведення моніторингу є розгляд регіону як території, економічної системи та економічного простору [4].

Сталий розвиток економіки є дуже важливим для діагностики економічної безпеки регіону, а саме для аналізу динаміки та оцінки тенденцій економічної безпеки.

З метою створення ефективної системи забезпечення економічної безпеки регіону автор [5] виділяє певну етапність її діагностики.

На початковому підготовчому етапі формують мету та завдання моніторингу економічної безпеки регіону, визначають методи моніторингу та наявну інформаційну базу. На цьому етапі основним є об'єктивна оцінка стану економічної безпеки. Інформаційною основою діагностики економічної безпеки регіону є законодавчі та нормативні акти України, статистичні вісники.

На наступному, аналітичному, етапі необхідно виділити напрями оцінювання: стійкість, стабільність, здатність до розвитку; відкритість регіону; конфліктність в регіоні тощо. В залежності від обраних напрямів використовують певну групу методів або їхню комбінацію, що включає [5]:

- визначення основних показників на мезорівні та порівняння їх із критичними значеннями;
- метод визначення рангу територій в залежності від рівня загроз;
- визначення темпів змін основних економічних показників на макрорівні;
- методи математичного моделювання.

Автори [6] зазначають, що методика оцінки економічної безпеки регіонів включає такі складові: макроекономічна, фінансова, виробнича, інвестиційна, науково-технологічна, енергетична, зовнішньоекономічна, соціальна, демографічна і продовольча. Кожна зі складових оцінюється за низкою показників, що являють собою кількісні виміри, для яких характерні межі припустимих значень.

Практика проведення оцінки безпеки розвитку регіону тісно пов'язана з оцінкою таких його складових як інвестиційна та фінансова безпека. Перелік показників, за якими здійснюється оцінка складових «Фінансова» та «Інвестиційна» сталого розвитку регіону за методикою [7], наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Перелік показників за компонентами економічної складової сталого розвитку регіону

Компонента	Показник
Фінансова	Об'єм трансфертів із державного бюджету, % до ВРП
	Індекс інфляції, %
Інвестиційна	Частка об'єму інвестицій в основний капітал до ВРП, %
	Частка прямих іноземних інвестицій в основний капітал до ВРП, %

Також заслуговує на увагу методика, яка ґрунтується на застосуванні формальних статистичних методів та згідно з якою для вимірювання процесів сталого розвитку використовуються відповідний індекс в просторі трьох вимірів: економічного, екологічного та соціального. Цей індекс є вектором, норма якого визначає рівень сталого розвитку. [7].

Отже, під індексом сталого розвитку необхідно розуміти кількісну міру сталого розвитку, яка враховує безпеку та якість життя людей.

Компонента якості життя – це інтегрована оцінка, яка враховує сумісно усі три виміри сталого розвитку і тим самим відображає взаємозв'язок між трьома нероздільними сферами розвитку суспільства – економічною, екологічною та соціальною. А компонента безпеки життя, у свою чергу, – це інтегрована оцінка, яка враховує сумарний вплив сукупності загроз на сталий розвиток регіонів [7; 8; 9].

Оцінювання сталого розвитку регіонів за вимірами здійснюється за допомогою категорій політики та низки індикаторів (9 – 11) (табл. 2).

Категорія політики – це узагальнена оцінка, що відповідає певному напрямку стратегічної управлінської діяльності у сфері сталого розвитку.

Індикатор сталого розвитку – це кількісне вираження певної характеристики одного або більше вимірів розвитку, яке дозволяє оцінювати прогрес, підвищувати ефективність і дієвість прийняття рішень за допомогою спрощення й агрегування великих об'ємів інформації [7; 8; 9].

Отже, оцінка економічної безпеки регіону здійснюється з урахуванням концептуальних принципів сталого розвитку і враховує не лише економічну складову, а й соціальну та екологічну.

До першої групи з високим рівнем сталого розвитку увійшло п'ять регіонів: м. Київ, Харківська область, Львівська область, Чернівецька область, Івано-Франківська область. Регіони цієї групи мають найвищі значення компоненти якості життя людей і досить високі значення безпеки життя людей. Виключенням у цій групі є м. Київ, яке за рівнем безпеки життя людей посідає досить низьке 25 місце в Україні (вище за середні в Україні рівні злочинності, соціальної нерівності людей, забруднення довкілля, та викидів CO₂), але за значенням компоненти якості життя людей м. Київ із значним відривом випереджає інші регіони (перш за все за рахунок економічного виміру). До другого кластера з рівнем сталого розвитку вищим за середній увійшло сім регіонів: Хмельницька, Київська, Вінницька, Запорізька, Тернопільська, Черкаська області, м. Севастополь. Регіони цієї групи мають дещо вищі за середні значення компонент якості і безпеки життя людей. Третій кластер з рівнем сталого розвитку нижчим за середній включає 9 регіонів України, починаючи з Волинської області і закінчуючи Одеською областю. Регіони цієї області мають порівняно низькі значення компонент якості і безпеки життя людей, за виключенням Донецької і Дніпропетровської областей, в яких низькі рівні безпеки життя людей балансується порівняно високими значеннями показника економічного розвитку. До кластера з низьким рівнем сталого розвитку

увійшло шість регіонів України, починаючи із Закарпатської області і закінчуючи Кіровоградською областю. Регіони цієї групи мають низькі значення компонент якості і безпеки життя людей (табл. 3).

Загрозами, які здійснили найбільший вплив на соціально-економічну ситуацію у країні, є злочинність, корупція, соціальна нерівність, рівень безробіття, а також рівень добробуту населення.

При аналізі загрози зростання злочинності варто виходити з положення про соціальну спрямованість цього феномену. Поширення явища злочинності є проявом нестабільності та незбалансованості процесів розвитку суспільства.

Корупція є соціальним явищем, похідною стану економічного, політичного і культурного осередку в регіоні. У зв'язку із розвитком трансформаційних процесів корупція стала системним фактором розвитку, що веде до поглиблення соціально-економічної кризи. Це негативне явище має не лише економічний, але й соціальний характер, тому що виникає у результаті формування неформальних соціальних зв'язків [8; 9 – 11].

Загроза соціальної нерівності, у свою чергу, характеризує диспропорції в усіх системах суспільства. Індикатором, що дає можливість виміряти рівень соціальної нерівності, є індекс Джині, який демонструє нерівність в отриманні доходів членами суспільства у країні. Індекс може набувати значення від 0 до 1, де 0 вказує на абсолютну рівність, а 1 є показником цілковитої нерівності.

Врахунок індексу Джині у співвідношенні з кривою Лоренца – це графічний, найбільш наочний спосіб, за допомогою якого можна показати розподілення доходів [8; 11]. Індекс Джині визначається як подвоєна площа фігури, утвореної лінією абсолютної рівності $f_{pe}(y) = y$ і кривою Лоренца $f = p(y)$. Інтегральна форма індексу Джині має вигляд (1):

$$G = 2 \int_0^1 (y - p(y)) dy, \quad (1)$$

де $p(y)$ – фактичний розподіл населення за доходами (витратами);

y – рівномірний розподіл населення за доходами (витратами).

Для оцінювання загрози «Рівень безробіття» використовують статистичні дані, а саме: співвідношення кількості безробітних, що офіційно зареєстровані у державній службі зайнятості, до середньооблікової кількості населення працездатного віку.

Добробут є важливим показником якості життєдіяльності населення з урахуванням умов проживання людини на певній території. Добробут визначає рівень задоволення потреб у суспільстві за рівнем ієрархії.

Для оцінки впливу перелічених загроз безпеці розвитку регіону розраховують коефіцієнти кореляції між показниками сталого розвитку та їх вразливістю до впливу загроз в середньому по Україні [8] (табл. 4).

Від'ємні значення менші за -0,5 в цій таблиці свідчать про суттєвий негативний вплив загрози на показник

Таблиця 2

Структура індексу сталого розвитку (розроблено на основі [9: 11])

Компонента якості життя						Компонента безпеки життя	
Індекс економічного виміру		Індекс соціального виміру		Індекс екологічного виміру		Компонента безпеки життя	
Категорії політики	Індикатори	Категорії політики	Індикатори	Категорії політики	Індикатори	Індикатори	
Базові потреби	Валовий регіональний продукт	Розвиток людського потенціалу	Розвиток здоров'я та фізичного виховання	Стан довкілля	Повітря	Зниження добробуту населення	Індикатори
	Промислова сфера		Рівень освіти				
	Нематеріальна сфера		Ринок праці				
	Транспортна інфраструктура		Демографічний розвиток				
Підприємницька діяльність	Виробничі можливості	Інституційно-нальний розвиток	Економічна складова людського розвитку	Екологічне навантаження	Навантаження на екосистеми	Техногенна небезпека	Індикатори
	Міжнародне торговельне співробітництво		Вплив релігійних інституцій				
	Малий бізнес		Політична свідомість				
	Споживчий ринок		Ефективність державної влади				
Інноваційно-інвестиційні можливості	Заборгованість	Якість життя	Відпочинок і культура людей	Регіональне екологічне керування	Участь в екологічних проєктах	Дефіцит водних ресурсів	Індикатори
	Інвестиційні можливості		Стан навколишнього середовища				
	Рівень інноваційності		Свобода людей				
	Наукова діяльність		Здоров'я людей				
Ринок праці	Ефективність ринку праці	Ризики та безпека життя	Стан інфраструктури	Екологічний транснаціональний тиск	Викиди парникових газів	Забруднення довкілля	Індикатори
	Можливості ринку праці		Рівень безробіття				
	Доходно-витратний баланс		Вплив на змінювання клімату				

Рейтинг регіонів України за індексом сталого розвитку в 2013 р.

Region	Рейтинг за індексом сталого розвитку	Значення індексу сталого розвитку	Рейтинг за якістю життя	Значення компоненти якості життя	Виміри якості життя			Ступінь гармонізації	Рейтинг за безпекою життя	Значення компоненти безпеки життя
					Значення екологічного виміру	Значення економічного виміру	Значення соціального виміру			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Найвищий рівень										
м. Київ	1	1,34	1	1,14	0,54	0,79	0,59	0,82	1	1,62
Високий рівень										
Чернівецька	2	1,05	2	0,82	0,61	0,09	0,54	0,48	4	1,52
Івано-Франківська	3	1,01	18	0,73	0,52	0,11	0,49	0,52	2	1,59
Закарпатська	4	1,00	15	0,75	0,54	0,11	0,50	0,51	3	1,54
Тернопільська	5	1,00	10	0,76	0,55	0,12	0,51	0,52	5	1,49
Львівська	6	0,99	8	0,77	0,57	0,23	0,48	0,66	6	1,41
Київська	7	0,98	7	0,78	0,48	0,28	0,55	0,74	8	1,38
Полтавська	8	0,98	3	0,81	0,55	0,32	0,51	0,78	14	1,25
Середній рівень										
Хмельницька	9	0,96	4	0,81	0,57	0,16	0,56	0,57	16	1,22
Харківська	10	0,97	5	0,81	0,49	0,35	0,53	0,82	15	1,24
Рівненська	11	0,96	16	0,74	0,55	0,13	0,48	0,54	7	1,40
м. Севастополь	12	0,96	9	0,77	0,58	0,09	0,49	0,47	10	1,29
Чернігівська	13	0,95	6	0,79	0,56	0,16	0,54	0,57	17	1,20
Волинська	14	0,95	11	0,76	0,57	0,13	0,48	0,52	9	1,29
Вінницька	15	0,94	13	0,76	0,52	0,19	0,52	0,63	11	1,28
Черкаська	16	0,92	12	0,76	0,53	0,19	0,50	0,62	18	1,19
Житомирська	17	0,92	17	0,73	0,56	0,16	0,44	0,58	12	1,27
Низький рівень										
Запорізька	18	0,88	25	0,69	0,41	0,21	0,50	0,68	13	1,27
АР Крим	19	0,87	21	0,72	0,49	0,28	0,44	0,77	22	1,14
Сумська	20	0,87	20	0,72	0,53	0,16	0,47	0,59	24	1,10
Одеська	21	0,86	22	0,70	0,46	0,27	0,46	0,77	21	1,14
Донецька	22	0,86	14	0,75	0,37	0,48	0,43	0,89	27	0,95
Дніпропетровська	23	0,85	24	0,69	0,29	0,44	0,45	0,82	23	1,14
Херсонська	24	0,85	19	0,73	0,52	0,14	0,49	0,56	25	1,01
Миколаївська	25	0,84	26	0,67	0,45	0,17	0,48	0,62	20	1,15
Луганська	26	0,83	27	0,65	0,43	0,19	0,45	0,67	19	1,17
Кіровоградська	27	0,83	23	0,70	0,53	0,14	0,43	0,55	26	1,00

Таблиця 4

Коефіцієнти кореляції між показниками сталого розвитку та впливом загроз

Показники сталого розвитку	Злочинність	Корупція	Соціальна нерівність	Рівень безробіття	Зниження добробуту населення
Індекс сталого розвитку	-0,27	-0,11	-0,06	-0,08	-0,32
Компонента якості життя	-0,04	-0,01	-0,16	-0,13	-0,51
Індекс соціального виміру	-0,27	-0,28	-0,18	0,00	-0,25
Індекс економічного виміру	0,48	0,10	0,42	-0,51	-0,89
Індекс екологічного виміру	-0,59	0,01	-0,22	0,46	0,51
Ступінь гармонізації	0,57	0,10	0,33	-0,57	-0,75
Компонента безпеки життя	-0,53	-0,26	-0,36	0,01	0,06
Індекс соціальної безпеки	-0,72	-0,45	-0,45	0,35	0,28
Індекс економічної безпеки	0,44	0,31	0,01	-0,74	-0,61
Індекс екологічної безпеки	-0,69	-0,23	-0,24	0,28	0,43

сталого розвитку. До цього значення близькою є загроза зниження добробуту населення, яка здійснює негативний вплив на складову якості життя людей, ступінь гармонізації, індекс економічного виміру та економічну безпеку [8; 10].

Загроза зростання рівня безробіття здійснює вплив на економічний вимір складової якості життя. Загроза

«Злочинність» є третьою за ступенем впливу на економічну безпеку на національному рівні.

Проаналізувавши вплив загроз економічного характеру на рівень сталого розвитку регіонів України в цілому, зупинимось на показниках даних факторів для Харківської області, а також порівняймо їх із мінімальними та максимальними значеннями по Україні (табл. 5).

Таблиця 5

Значення показників соціально-економічних загроз безпеки розвитку Харківського регіону

Загроза	Показник	Мінімальне по Україні в 2012 р.	Максимальне по Україні в 2012 р.	Значення в 2012 р.	Мінімальне по Україні в 2013 р.	Максимальне по Україні в 2013 р.	Значення в 2013 р.
Злочинність	Коефіцієнт злочинності	419	1705	1025	419	1705	1025
Корупція	Індекс сприйняття корупції, %	24,6	60,3	38,8	24,6	60,3	38,8
Соціальна нерівність	Індекс Джині	19,91	31,63	21,4	19,91	31,63	21,39
Рівень безробіття	Рівень зареєстрованого безробіття на кінець року, %	0,3	3,8	1,9	6	11	7,2
Зниження добробуту населення	Наявний дохід населення у розрахунку на одну особу, грн	12226,9	37573,2	18402,3	15002,4	42576,7	21787,8

Як показують дані у табл. 5, рівень загрози зростання злочинності у 2013р., у порівнянні з 2012 р., не змінився. Індекс сприйняття корупції також залишився на тому самому рівні, що й у 2012 р. Індекс Джині дещо зменшився на 0,01 і в 2013 р. склав 21,39, що свідчить про зменшення впливу даної загрози. Загроза зареєстрованого безробіття

збільшилася на 5,3 % і на кінець 2013 р. досягла 7,2 %, що свідчить про негативні тенденції на ринку праці Харківського регіону. Наявний дохід населення Харківської області у 2013 р. збільшився.

Крім розглянутих соціально-економічних загроз безпеці розвитку регіону розглядають й інші загрози, які скла-

дають компоненту безпеки життя як компоненти сталого розвитку Харківського регіону [8] (рис. 1).

Проведений аналіз загроз безпеці розвитку регіону дає можливість стверджувати, що найбільш вразливими місцями Харківської області є злочинність, корупція, соціальна нерівність, рівень безробіття, і рівень добробуту населення. На особливу увагу заслуговують саме загрози злочинності та корупції, адже вони є не лише економічними, а й соціальними. Також варто зауважити, що дані фактори в умовах держави з перехідним типом економіки мають свою специфіку і належать до кризового типу. З одного боку, вони породжені розгорнутою соціальною кризою в Україні, а з іншого, будучи її породженням, вони створюють підґрунтя для її поглиблення.

Останній третій етап передбачає комплексну оцінку економічної безпеки регіону з використанням ринкових методів аналізу – SWOT-аналіз, PEST-аналіз, метод розрахунку ринкової концентрації, кластерний аналіз [10; 11].

Наразі питання конкурентоспроможності регіональних одиниць є актуальними у науковій літературі і серед практиків державного управління, оскільки конкурентоспроможність країни визначається показниками її структурних одиниць. Тому визначення конкурентних переваг розвитку регіону з використанням ринкових методів аналізу є першочерговим при проведенні подальших досліджень.

Рис. 1. Індикатори компоненти безпеки життя Харківської області у 2012 – 2013 рр.

ЛІТЕРАТУРА

1. Заблудська В. Збалансований розвиток регіону як передумова його економічної безпеки / В. Заблудська [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.nbuv.gov.ua/.../soc.../Zaboloska.pdf
2. Заблудська І. В. Маркетинговий підхід до збалансованого розвитку регіону / І. В. Заблудська, Н. І. Горячих, Г. М. Маслова та ін. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.nbuv.gov.ua/portal/soc...2/23.pdf
3. Бабець І. Г. Основи формування економічної безпеки України : монографія / [І. Г. Бабець, М. І. Флейчук та ін.]. – Львів : СПОЛОМ, 2011. – 208 с.
4. Гордієнко Т. М. Розвиток регіональної економіки в контексті економічної кризи / Т. М. Гордієнко // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 6. – С. 162 – 166.
5. Ткач В. О. Економічна безпека регіонів / В. О. Ткач // Держава та регіони. Серія «Економіка та підприємництво». – 2009. – № 5. – С. 153 – 160.
6. Губарева І. О. Діагностика угроз экономической безопасности национальной экономики Украины / И. О. Губарева // Економіка. Управління. Інновації. – 2014. – Вип. № 1 (11).

7. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України : Наказ Міністерства економічного розвитку від 29.10.2013 р. № 1277.
8. Вимірювання якості життя в Україні : аналітична доповідь / Е. М. Лібанова, О. М. Гладун, Л. С. Лісогор та ін. – К. : Ін-т демографії та соц. досліджень імені М. В. Птухи НАН України, 2013. – 50 с.
9. Профілі країн // Український підрозділ Світового центру геоінформатики та сталого розвитку (СЦД-Україна) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://wdc.org.ua/uk/services/countryprofiles-visualization>
10. What we do and how – OECD // The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.oecd.org/about/whatwedoandhow/>
11. The Global Competitiveness Index 2013 – 2014 rankings and 2012 – 2013 comparisons [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.weforum.org/docs/GCR2013-14/GCR_Rankings_2013-14.pdf

REFERENCES

- Babets, I. H. et al. Osnovy formuvannia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy [Principles of formation of economic security of Ukraine]. Lviv: SPOLOM, 2011.
- Gubareva, I. O. "Dagnostika ugroz ekonomicheskoi bezopasnosti natsionalnoi ekonomiki Ukrainy" [Diagnosis of threats to economic security of the national economy of Ukraine]. Ekonomika. Upravlinnia. Innovatsii, no. 1 (11) (2014).
- Hordiienko, T. M. "Rozvytok rehionalnoi ekonomiky v konteksti ekonomichnoi kryzy" [The development of regional economy in the context of the economic crisis]. Aktualni problemy ekonomiky, no. 6 (2010): 162-166.
- [Legal Act of Ukraine] (2013).
- Libanova, E. M. et al. Vymiriuvannia iakosti zhyttia v Ukraini [Measuring quality of life in Ukraine]. Kyiv: In-t demografii ta sots. doslidzhen imeni M. V. Ptukhy NAN Ukrainy, 2013.
- "Profili krain" [Country profiles]. Ukrainskyi pidrozdil Svitovoho tsentru heoinformatyky ta staloho rozvytku (STS-D-Ukraina). <http://wdc.org.ua/uk/services/countryprofiles-visualization>
- Tkach, V. O. "Ekonomichna bezpeka rehioniv" [The economic security of the region]. Derzhava ta rehiony. Seriia «Ekonomika ta pidpriemnytstvo», no. 5 (2009): 153-160.
- "The Global Competitiveness Index 2013 - 2014 rankings and 2012 - 2013 comparisons" http://www.weforum.org/docs/GCR2013-14/GCR_Rankings_2013-14.pdf
- "What we do and how - OECD" The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). <http://www.oecd.org/about/whatwedoandhow/>
- Zablodska, I. V. et al. "Marketynhovi pidkhid do zbalansovanoho rozvytku rehionu" [The marketing approach to sustainable development]. <http://www.nbu.gov.ua/portal/soc...2/23.pdf>
- Zablodska, V. "Zbalansovanyi rozvytok rehionu iak peredumova ioho ekonomichnoi bezpeky" [Balanced development of the region as a precondition for its economic security]. www.nbu.gov.ua/.../soc.../Zabolocka.pdf